List 36. **NOVICE** Tečaj XXVIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 7. septembra 1870.

Gospodarske stvari.

Kranjskim gospodarjem na znanje.

Da se gospodarji na Kranjskem, ki čakajo na letošnjo delitev premij za kobile in žebce, vedó pripraviti na to, hitimo jim že danes na znanje dati, da delitev premij bode letos v Postojni 3. dan prihodnjega meseca oktobra. Tako je v seji 5. dan t. m. sklenila deželna komisija, ki ima zdaj to stvar v rokah. Kmalu pa pride razglas c. k. deželne vlade.

Pa tudi že danes jim moremo povedati, da po ukazu c. kr. ministerstva kmetijstva se letos žebcem ne bodo delile premije, in da tudi triletne žebice jih ne dobijo več tako, kakor prejšnja leta.

Letos se bode 6 premij dalo kobilam z žebetom, ki so 4 in pol leta ali pa več stare, — 6 premij pa žebicam 3 in pol leta ali polna 4 leta starim, o kterih gospodar skaže, da je bil že cesarsk ali drug domač žebec, kteri ima dovoljenje za spuščanje, na-njo spuščen.

Vse na drobno bode povedal vladni razglas.

Sadna in zelenjavna razstava v Ljubljani.

Kranjsko društvo za vrtnarstvo napravi v povzdigo sadjereje in pridelovanja vrtnih zelenjav razstavo, h kteri vse, ki se s temi pridelki pečajo, za vdeležbo in podporo uljudno vabi. V ta namen se bodo od imenovanega društva in od prijateljev vrtnarstva delila darila v zlatu in v srebru za najboljše sadne in zelenjavne pridelke.

Kdor želí kako reč v razstavo poslati, naj se najdalje do 15. septembra pri vrtnarskem društvu v Ljubljani oglasí.

Vsakteremu sadju, ki se v razstavo pošlje, mora njegovo imé pridjano biti; plemena brez pridjanega imena se v razstavo ne jemljejo. Ravno to tudi od zelenjav veljá.

Sadje popolnoma dozorélo naj se najmanj tri dni, in vrtne rastline v pripravnem razvitju k večem dva dni pred začetkom razstave v Ljubljani oddajo. Zelenjava vsacega plemena naj se najmanj v dveh strokih pošlje, eden s korenino, drugi kakor je za prodaj na trgu. Le sadje in zelenjava, ktero je razstavljavec sam pridelal, ima do kake premije pravico, in vsak razstavljavec, ki eno izmed razpisanih daril zadobiti želí, naj že pri prvem naznanilu pové, za ktero premijo se poteguje.

Darila se bodo prisodila po izvedenih, od vrtnarskega društva izvoljenih možéh, in sicer po večini njih glasov. Javna delitev daril se bo zadnji dan razstave godila. Razstavljavci, ki brez oglasbe za kakošno darilo kaj posebnega, hvalevrednega na ogled stavijo, ali na podučen način k popolnomasti raznih zbirk pripomorejo, ali pri ozaljšbi poslopja za razstavo posebne zasluge imajo, ali take rečí, ktere, akoravno za-nje nobeno darilo razpisano ni, po enoglasnem mnenji odbora za razstavo in prisodnih izvedencev so poslavljenja vredne, dobó od vrtnarskega društva pismeno pohvalo.

Razstavljene rečí se morajo k večemu tri dni po dokončani razstavi na stran spraviti, ako se to od razstavljavca ne zgodí, bo društveni odbor s takimi rečmí tako ravnal, kakor če bi bile njemu v lastnino prepuščene.

Vsi dopisi in vse odprave v zadevah te razstave se morajo brezplačno (frankirano) vrtnarskemu društvu v Ljubljano poslati.

Razstava bode na strelišču, se začne 1. dan prihodnjega meseca oktobra in traja do 6. oktobra.

Darila bodo cekini in tolarji, c. kr. ministerstvo kmetijstva je dodalo 5 srebernih državnih svetinj. Razglasa vrtnarskega društva od 16. maja in 1. avgusta darila na drobno popisujeta in naznanjata, za kakošno sadje ali zelenjavo se bodo delila.

Ker je treba, da vsak razstavljavec pové, za ktero darilo se poteguje, zato naj se do društva obrne, da mu dá tak razglas.

Podružnice družbe kmetijske se vabijo, naj pripomorejo, da se iz dežele pošlje sadja in zelenjave.

Gospodarji na Kranjskem,

ki so letos bike za pleme prejeli iz državne podpore.

Posestniki, kteri so letos iz državne podpore plemenske bike miricodolskega rodú prejeli, so bili sledeči:

na Gorenskem:

Bergant Jakob v Stari Loki,
Šlibar Janez iz Podbrezja nad Kranjem,
Marquis Gozzani Ferdinand v Volčjem Potoku,
Konšek Gregor v Trojanah.
Avbelj Anton v Križatih,
Šuštar Tomaž v Vinih,
Pengov Anton v Pšati,
Črne Andrej v Kozarjih;

na Dolenskem:

Mustar Janez v Rudniku,
Jaklič Anton v Kriški vasi poleg Višnje gore,
Kramar Martin iz Studenca,
Novak Matevž v Lazih pri Ribnici,
Lavrič Jožef v Ložkem Potoku,
Skender Jurij v Petrinjah,
Vrtin Matija iz Dobliča;

na Notranjskem:

Hladnik Primaž iz Blatne Brezovice,
Brus Jožef v Spodnjem Logacu,
Petkovšek Janez iz Rovt,
Dekleva Lavoslav v Košani.

Gospodarji, kteri dobijo bike belanskega rodú (Möllthaler), jih dobijo brž, ko bodo kupljeni, in tudi njihova imena se bodo potem razglasila, da kmetje po vsi deželi izvedó, kam morejo svoje krave peljati, kedar se pojajo. Pri tej priliki pa tudi povemo, da so nekteri biki, letos kupljeni in na deželo dani, še premladi, da bi bili že zdajci za pleme; gospodar, ki je tacega še mladega junca dobil, ga tedaj ene mesece še ne sme spuščati, sicer se pokazí dober namen, ki ga družba kmetijska hoče s plemenskimi biki doseči.

Še nekaj pa ima odbor povedati gospodarjem, ki so za bike prosili, in sicer to, da 80 gospodarjev je želelo bika dobiti, al denarja smo imeli le za 21 bikov — po takem se letos nikakor ni môgla prošnja vseh vslišati; al kar letos ni bilo mogoče, bode vprihodnje, ker se je nadjati, da sl. ministerstvo kmetijstva bode živinoreji dobilo podpore tudi v prihodnjih letih.

Odbor družbe kmetijske kranjske.

Šolske stvari.

Niža gimnazija v Kranji.

Njenemu programu na čelu stojí sestavek v slovenskem jeziku pod naslovom: „O domači odgoji in njenem uplivu na vspeh šolske mladine“, v kterem pisatelj gosp. Žolgar starišem, učiteljem in učencem govorí o dolžnostih, ktere naj spolnujejo, da naša šola dobro odgojí mladino. — Šolsko sporočilo kaže 6 profesorjev, 80 učencev, izmed kterih je 9 stipendistov s 665 gold. 20 kr. podpore. To smo radostno brali, ker spričuje, da tudi na kranjski gimnaziji, kteri bi bilo čedalje več učencev želeti, dobivajo se štipendije. Po narodnosti je naštetih 62 Slovencev, 7 Nemcev (ali „Reinblut“ ali „Kreuzung“ iz slovenske in nemške krví, to ni povedano) in 1 Lah. Razvrščeni so v abecednem redu, tako da bralec celó nič ne izvé, kteri so se učili bolje, kteri slabeje. Čemu je to dobro, ne vemo, — vodja nam pa tudi ni povedal.

Viša gimnazija v Mariboru.

Njen program priobčuje dva sestavka; nemški je pod naslovom „Marburger Namenbüchlein“, s kterim pisatelj Rudolf Reichel objavlja vse priimke, ki se do 1600. l. nahajajo v mariborskih listinah. Ž njim menda hoče dokazati, da je Maribor nekdaj bil nemško mesto; ker pa opomni, da se je ta imenik od tistih dob do danes bistveno spremenil, in to s tem, da so se ondi naselili Slovenci, zato odtod izhaja, da je Maribor sedaj slovensko mesto. Zakaj se vendar tudi ne vêde slovenski? — Slovenski sestavek prof. Jan. Pajka priobčuje stari rokopis Kranjskega mesta, o kterem Valvasor piše, da ga kranjski meščani zarad tega tako zeló skrivajo, ker ga — nimajo. Ta zanimivi rokopis, kteri po Trstenjakovem mnenji je bil pisan med letom 1486. in 1493., je kos starega pisma slovenski — toda z nemškimi črkami — napisane prisege župana, svétnika in porotnikov Kranjskega mesta. Prof. Janko Pajek, kteremu smo hvaležni, da je to starino iz prahú arhivnega pritiral na beli dan, v tem sestavku dalje govorí in sicer o pravopisu tega spomenika, o zvukovnih zamembah v njem, o gramatiških obrazih premembnih besed, o njegovi sintaksi; dalje razlaga nektere njegove besede ter navaja nektere tuje in po tujem jeziku posnete besede in izraze; o posebnosti 4. nemškega dela in nemških nadpisov, o sestavi govora v tem rokopisu; v kterem slovenskem narečji je pisan in v kterem času je pisan ta rokopis in o važnosti njegovem. — Šolske vesti kažejo 11 profesorjev, 4 suplente in 3 postranske učitelje, dalje učence v abecednem redu, kterih je bilo konec leta 276, in to: 101 Nemec, 172 Slovencev, 1 Lah, 1 Magjar in 1 Hrvat; po veri so zunaj enega vsi katoličani. — Nemcev se je slovenščine učilo 76, toraj samo 25 ne. V ljubljanskih srednjih šolah je v tem obziru veliko slabejše. Odkod neki to, da se ljubljanski Nemci tako bojé slovenščine, ker vendar brž po dovršenih šolah beračijo uradniškega kruha med nami? Če hočete, vam povemo taka imena.

Vélika gimnazija v Oseku.

Izvestje te gimnazije priobčuje v vvodnem članku „meteorologičke pažnje od 1866. do 1868. l.“ profesorja Jurija Penza. Profesorjev je štela ta gimnazija 14, med kterimi so trije Slovenci, ktere so po imenu povedale poslednje „Novice“; tudi naš vrli gosp. Josip Starè je med njimi, učeč zemljepis in povestnico, in vrh tega tudi sodelavec pri meteorologičnih pažnjah. — Učencev je bilo koncem leta 275, in sicer 207 rimokatoličanov, 41 grčko-iztočnih in 27 izraelitov. — Izmed štipendij te učilnice omenjamo podporo, ki so jo dobivali učenci iz zaklada prevzvišenega biskupa gosp. dr. Josipa Jurija Strossmajerja; uživalo je to njegovo podporo 9 učencev, ali po 20, 30, 40 ali celó po 100 gold. Povsod tedaj častni spominek preblagega jugoslovanskega mecena. Slava mu!

Znanstvene stvari.

Sporočilo
o XVII. odborovi skupščini Matice slovenske.

v Ljubljani 1. avgusta 1870. l.

(Konec.)

4. Račun o gospodarstvu z Matičino hišo je v odsekovem imenu dal gosp. Sovan ter blagajniku izročil čisti njen dohodek, ki znaša 377 gold. 90½ kr.

5. Namesti blagajnika prebere g. tajnik račun za preteklo društveno leto od 1. julija 1869. do 1. julija 1870. l., ki ga odbor predloží VI. občnemu zboru.

6. Zgodovina o „Vodnikovem rokopisu“ je bila vpletena v tajnikovo sporočilo.

7. Prošnja g. prof. Pajka se je rešila tako, da se razun zemljovidov, kterih zdaj Matica še ne more lahko darovati, podelí mariborskim dijakom doslé na svitlo danih Matičinih knjig po 10 iztiskov, ki naj jih gosp. profesor o ugodni priliki po svoji previdnosti razdelí marljivim gimnazijskim učencem. Na prošnjo za zemljovide se ozir vzame pri 2. natisu.

8. Kteri dan bodi VI. občni zbor, o tem se izreče želja, da v 2. polovici meseca septembra, pravica dan določiti, gré predsedništvu.

8. Tajnik naznani, kteri odborniki po pravilih odstopijo konec društvenega leta, in ti so 1866. leta izvoljeni, namreč: gg. dr. Jan. Bleiweis, Anton baron Cojs, Luka Svetec, Iv. Vavrů, Jož. grof Barbo, Jož. Gorup, † Ant. Janežič, dr. Jož. Ulaga, Andr. Winkler in g. Mat. Majar (izvoljen 1868. l.), ki je odstopil iz Matice (in pa gosp. dr. Lovro Toman — 1869. l. izvoljen — ki je umrl 15. avgusta t. l.).

Prof. Marn odboru naznani, da hrvaško-srbske slovnice prof. S. Žepić pošlje v dveh mesecih I. del do skladnje ter poprosi, naj se posebno z ozirom na slovenske učence sprejame ta knjiga za prihodnje leto.

Gosp. dr. Krek javi, da mitologija, ki jo spisuje za Matičin letopis, utegne obsegati kacih 12 pôl in da

utegne za-nj biti toraj preobširna, naj se odloči morebiti v posebni knjigi za 1872. l. Sklene se, da kedar se rokopis zgotovi, določijo to presojevalci. Po tem spregovorí o narodnem blagu in posebej o Stanko Vrazovi zapuščini, ktero naj Matica skoro spravi na svetlo, in odbor naprosi g. dr. Kreka, da jo prevzame, na tanko pregleda, morebiti za natis vredi in v prihodnji odborovi seji ali ustmeno ali pismeno o tem predlaga (dr. Krek privoli tej želji ter sprejme Stanko Vrazovo zapuščino).

Pri tej priliki se naznanja, da se obrok za národno slovstveno blago podaljša do meseca maja 1871. leta. Naj se toraj podviza, kdor nabira národno blagó.

Gosp. dr. Razlag svetuje, naj a) z ozirom na to, da je Slovencem véliki „Naučni slovnik“ zložiti sedaj še silo težko, da pa bi v mali obliki vzlasti bolj priprostim pri branji časnikov itd. bil prav koristen in potreben, odbor predlaga občnemu zboru, da se pred unim ta spravi na svetlo, in b) da z ozirom na želje in svete mnogih vnanjih družnikov in posebej odbornikov naj Matica sklene dajati na svetlo znanstven časopis, ki naj bi izhajal vsaj v zvezkih na vsake tri mesece, ter pošiljal ustanovnikom zastonj, sicer pa prodajal naročnikom. Poslednji nasvet vzlasti krepko podpira dr. Krek. Po mnogem razgovarjanji in prevdarjanji se sklene, da g. dr. Razlag v obeh nasvetih spiše bolj določno osnovo, jo predloží odseku za izdavanje knjig Matičinih, kteri naj ji po odboru po tem predlaga občnemu zboru.

V tej seji sprejete nove ude Matice slovenske naznanimo drugi pot.

Oklic.

Matičinega opravilnega reda 16. §. d) se glasí tako-le: „Odboru je posebna dolžnost skrbeti, da vsak ud dobí diplomo o sprejemu, ako je želí in hoče Matici povrniti stroške, ktere naznani odbor“.

Znano je, da je blagi, prerano umrli g. dr. Lovro Toman sam preskrbel prekrasne diplomo in Matici podaril vse tri plošče, v ktere je vrezana.

Da odbor izvé, koliko iztiskov mu je naročiti, zato razglaša ta-le poziv:

Kdor izmed Matičinih udov želí prejeti diplomo, naj se ali neposrednje ali po poverjeniku kmalu oglasí pri tajniku, kteremu naj določno napiše natančen naslov, kteri želí, da se vpiše v diplomo ter mu za vse Matičine stroške priloži petdeset krajcarjev.

Iz odbora Matice slovenske v Ljubljani 5. septembra 1870.

Dr. E. H. Costa, predsednik.
Anton Lésar, odbornik in tajnik.

Eno noč na gorenskih planinah.

Spisal A. K. Poženčan.

Dokler mi bíje srce za prekrasno našo slovensko domovino, dokler mi ne zagrne večna noč rajskega prizora, ki se mi prostira pred očmí, ozirajočemu se v preromantične gorenske planine, ne pozabim one čarobne noči, ki sem jo preživel na visocih planinah tik Grintovca.

Sešlo se nas je bilo precej veliko število prijateljev, med njimi tudi neki nekdanji moj profesor in nekaj druzih čestitih gospodov po dokončanem šolskem izpitu v Cerkljah, pri ondotnem vrlem županu, kjer smo se pripravili in okrepčali za dolgo in težavno pot na visoke planine.

Akoravno nam je „Jupiter pluvius“ žugal resno, zdajci in zdajci izliti svoje vodene oblake na nas, nismo se strašili, kajti navdušena „Naprej zastave Slave“, ki se je mogočno razlegala iz slehernega grla, oživela nam je srca za vse težave, ki so nam pretile na potovanji. Mogočen strel in radostno ukanje, ki je votlo odmevalo v globocih prepadih in pečenih tišinah, spremljalo nas je vedno, in čist planinski zrak hladil nam je potne srage, ki so se vlivale po vsacem obrazu.

Tako smo dospeli do prve postaje.

Kaj milo nas je pozdravljalo vbrano zvonjenje iz male cerkvice sv. Ambroža, poleg ktere se vstavimo, hoté se prvič malo okrepčati.

Tiha noč je že prostrla svoja temna krila nad prijazno dolino, ki se je odpirala globoko pod nami, nobena zvezdica ni migljala na nebu, bledo luno so zakrivali gosti oblaki, le tam in tam zabliščala je kaka lučca iz daljave ter se zopet vtrnila, ko posedemo krog velicega ognja, ki je mogočno plapolal in čarobno zlatil sivo pečevje, ki nas je obdajalo na levo.

In zopet so zapeli milo zvonovi, mogočni strel je odmeval v nižavi in prekrasna pesem „V gorensko oziram se skalnato stran“ donela je strastno v bratinski pozdrav Triglavu velikanu čez nočne visočine.

Nehoté se zamislim pri tem veličestnem prizoru in moj duh je plaval daleč nazaj v zgodovino prejšnjega časa. V spomin mi pride nemila osoda, britka preteklost našega zatiranega naroda, ko se je zbiral v nočeh pri ognji, naznanjaje krutega sovražnika, ki mu je žugal zopet zatreti blagostan in tiho srečo v mirnih dolinah.

Iz teh nemilih domišlij predrami me mogočni strel, ki je naznanjal, da se napotimo dalje do pastirskih koč, kjer hočemo prenočiti. Bila je vže pozna noč in čakala nas je še precej dolga težavna pot, ki pelje čez samo goščavo. Ni čuda, da nas tudi najbolj vtrudi, ker bila je jako kamenita in strma, a vendar ravno zarad tega prav zanimiva, saj vže Latinec pravi:

„Jucunda est memoria praeteritorum malorum“.

Jako se razveselimo, dospevši do vrha, kjer se prostira prijazna dolinica s čvetero pastirskimi kočami.

Nenadni strel prebudí urno pastirje, ki se jako čudijo, da pridemo tako pozno in v taki temini.

Kmalu je v koči, ktero je čarobno razsvetljeval ogenj, ki ga urno zanetimo, vse živo.

Prav po stari slovanski šegi posedemo zdajci krog ognjišča in kupica sladkega dolenca se začne vrstiti, ki nam zopet okrepča trudne noge in zbistri zaspane oči. Jamejo se tudi razlegati premile narodne pesmi, ki tako prijetno božajo sleherno srce, in vname se živa radost, ktere iščeš zastonj v elegantnih salonih visocih palač; srčna zadovoljnost, ki se nahaja le v leseni koči priprostega pastirja.

Dolga hoja in težavna pot ste nas jako vtrudile.

Kmalu jame vtihovati vesela družba, govorice pohajajo, ogenj na ognjišču le poredkoma še zaplapolje in žarno obseva zaspane obraze okrog sedečih.

(Dalje prihodnjič.)

Mnogovrstne novice.

* Ena najlepših cerkev na svetu — stolna cerkev v Strassburgu „Münster“ imenovana je pokončana; velikanska cerkev z najvišim turnom, ki jo je zidal Nemec Ervin iz Steinbacha (poleg Badna), leží v razvalinah, pokončana od Nemcev! To je divjaštvo, vandalizem, da mu ga ni para, in to je delo onega naroda, ki se ponaša s tem, da ga je Bog stvaril za to, da bi omiko širil po svetu! Da, da — omiko Atilovo, kterega Slovenci imenujemo „šibo božjo“. — Strassburg je veliko mesto na Francoskem, kjer divjá zdaj

*

silovita vojska, pol ure od reke Rena, v lepi ravnini, z veliko in močno trdnjavo. Prusi, srečni v vojski, so z armado svojo oblegli tudi Strassburg; neprenehoma so streljali s topovi v mesto in lučali ognjene rakete va-nj; vnelo se je mnogo poslopij in tudi Münster je začel goreti in je pogorel. Vse prošnje, naj se prizanese velikanski cerkvi, starodavnemu spominku umetnosti in krasote, niso pomagale nič. Münster je razvalina! — Münster je stara gotiška velikanska cerkev v Strassburgu, ki ima 5 portalov, orglje z 2242 pišalkami in stolp (turn) čudovito umetno zidan iz kvadrov; visok (437 parižkih čevljev) tako, da ga noben drug turn na svetu ne preseže, do vrha pelje 725 stopnic. In to velikansko poslopje je zdaj podrtija — po divjosti nemški!

* Lastovice že zapuščajo naše kraje in se preseljujejo v toplejše. Navadno se selijo še le kasneje pričujoči mecec, — letos jih je sem ter tje pregnal že mrzli avgust. O vročini tako imenovanih „pasjih dni“ ni bilo letos nikakoršnega sledú; mraz in skoro neprestano deževje je stopilo na mesto toplote. Zato pa tudi je za ajdo in čebele zeló neugodno vreme, vino bode kisovec in krompir gnjije po več krajih. Tudi na Ogerskem tožijo o deževnem in mrzlem vremenu.

Deželni zbori.

Zbor goriški.

Še nekaj, sem rekel uni pot, da imam povedati o 4. seji. Hotel sem grajati Dolijakovo čitanje in pohvaliti govorjenje njegovo, ki je bilo bolje, ko prvikrat; mislil sem podati obširno karakteristiko dr. Lavrič-evega govora in sploh obširniše opisati vso debato zarad znižanja plače odbornikov; a o vsem tem samo nekaj črtic, kajti vse, kar bi bil imel reči, mora zginiti spred dogodkov naslednje 5. seje. Dr. Lavrič je prav storil, da je govoril naravnejše, nego je vajen; umetno, prisiljeno deklamovanje ne pristoja dandanašnji več niti v cerkvi, niti v parlamentu; tù in tam se zahteva jedernatost misli in rekov in naturna zgovornost. Gledé na reč samo bilo nam je težko razumeti, kako da je bilo moč vplesti „svobodo“ v zagovarjanje znižanja plač. Navadni rek: „svoboda zahteva žrtev“ pomeni: če hočeš svobodo, plačaj; L. pa je nasprotno trdil. Da se je nazadnje sklepu večine vdal (kot odbornik namesti 800 sprejel 1200 gold.), to tirja — parlamentarna šega. — Jako zamerili so vsi Slovenci brez razločka Dolijaku in Lavriču, da sta na zahtevanje Del-Torre-a vse, kar sta po slovenski govorila, sama na italijanski jezik prestavljala, in to, brez ugovora, brez zavarovanja principa in slov. pravice. Dr. Lavrič je imel celi prevod že pripravljen in ga je od besede do besede prebral. Ostro ju je občno mnenje zarad tega bičalo. Al, čem bolj nas je osupnilo in vznemirilo to, da novi poslanci podirajo, kar so sezidali stari v poprejšnjih sejnih dobah, tem zadovoljnejši smo s korektnim vedenjem slovenskih zastopnikov v naslednji 5. seji 30. avgusta. Komur je ljub škandal, imeti mora to sejo za eno najzanimiviših, kar naš zbor zboruje. Po nekterih interpelacijah od laške strani dovoli se beseda posl. Faganel-u. Razlagal je in podpiral slovenski že v poprejšnji seji napovedani predlog: naj bi sl. zbor deželnemu odboru naročil, da napravi za prihodnjo sejno dobo popravljen načrt cestne postave, češ, da sedanja postava od leta 1868. je v mnozih ozirih neprimerna. Ko je končal, naprosi predsednik slovenske poslance, naj bi — F. italijanski ne zná — kteri drugi blagovolil prestaviti, kar je F. govoril. Ponudi se poslanec Dolijak. Pa že koj po prvih stavkih ga ustavi poslanec Dottori, rekoč, da, kar Dolijak govori, ni prestavljanje Faganelovega govora, ampak poseben govor o bistvu in v podporo F-lovega nasveta. Dolijak se je tù prav moško odrezal: „Jez sem hotel“ — je rekel po italijanski — „laškim gospodom uljudnost (gentilezza) izkazati; a ker nočejo me poslušati, ne bom več govoril“. Del-Torre meni, da Lahi imajo „pravico“ zahtevati, da jim Slovenci prestavljajo, česar oni ne razumejo. Tù se oglasi Lavrič (po slov.): Na laški strani se trdi, da imajo italijanski poslanci pravico, od nas prevodov zahtevati. Kar se mene tiče, ne priznavam te pravice. Da sem jez v poslednji seji svoj govor prestavil, storil sem to le iz „uljudnosti“ („gentilezza“). S tem je bila popravljena napaka poprejšnje seje. Na to se vname vmesen prepir zarad prestavljanja, kterega se vdeležujejo Črne, Gorjup, Dottori, Pajer. Na slovenski strani se je trdilo, in sicer tako določno še nikoli poprej, da, če bodo Lahi zahtevali prestavljanja slovenskih govorov, bodo zahtevali tudi Slovenci, da naj se jim prevaja vse, kar Lahi govoré. Temu niso vedeli Lahi kaj ugovoriti; umaknili so se pa na to-le stališče, ktero je sosebno Dottori (lansko leto najpohlevniši in nam najpravičniši laški poslanec) trdovratno povdarjal: Mi Lahi ne moremo glasovati o predlogu, kterega zapopadka in razlogov ne poznamo, tedaj nam morete vse prestaviti, če hočete, da bomo Vaše slovanske nasvete obravnavali. Črne je odvrnil blizo tako-le: Če nas ne razumete, poiščite si pomočkov, da nas boste razumeli, kakor smo mi našli pomočkov, da vas umemo; sicer pa želim, da ne bi bilo zarad jezika prepira med nami; imejmo drugi z druzimi potrpljenje. Temu pričkanju zastran prestavljanja se je pridružilo še drugo, ki ga je sprožil Pajer. On je trdil, da vsled nekega §. notranjega opravilnega reda se mora vsak predlog izročiti posebnemu odseku v naprejšnje pretresovanje; dež. odbor da ne more namestovati odseka, in se je skliceval Črnetu in Gorjupu nasproti tudi na šege državnega zbora. Una dva sta mu odgovarjala, da odsek ni časa voliti, ker je seja zadnja ter da saj se je (v goriškem zboru) poprejšnjih let večkrat tako storilo, da se je kaka reč, namesti posebnemu odseku izročila deželnemu odboru. Vmes tega se je pa vedno tudi vprašanje zarad prestavljanja vrivalo. Pohvaliti moram glavarja, da je bil pravičen; silil je vedno na glasovanje o glavnem predlogu in 2 (Črnetovem in Gorjupovem) popravnih nasvetih, ki sta se bila med debato sprožila, oba mereča na to, da naj bi deželni odbor ne imel naloge, sestaviti nove postave, ampak samo pozvedeti vse pomanjkljivosti stare postave; vse nadaljno naj bi ostalo pridržano prihodnjemu zboru. Lahi pa niso hoteli po nikakem, da bi bilo prišlo do glasovanja. — Kdor je bistro opazoval njih taktiko, ni mu bilo težko uganiti, da ves prepir zarad jezika in opravilnega reda je le bolj pretveza in da zajec v drugem grmu tiči. Bilo je namreč tisti dan na dnevnem redu dovoljenje 2000—3000 gold. za ceste na Tominskem in tudi Faganelov predlog, se je zdelo Lahom, da meri na to, da bi se stroški za ceste zavalili na deželni, namesti na okrajne zaloge, ter da bi se po tem takem z laškim denarjem slovenske ceste delale. Dalje je treba vedeti, da so imeli slovenski poslanci tisti dan večino, kajti na naši strani je manjkalo samo Polaj-a, na laški pa Depretis-a in Ritter-ja. Zato so naši na glasovanje silili, Lahi pa se ga ogibali. Ko so se bili že vsi sitnega pričkanja naveličali, reče Pagliaruzzi: Kaj bi toliko govorili o prestavljanji; če Vam predlog ni všeč in če ga ne razumete, dano Vam je na voljo: glasujte zoper nasvet. Deperis: „Tedaj glasujemo proti predlogu“. Vzame klobuk in jo pobriše iz zbornice; — za njim vsi drugi laški poslanci. — Glavar

pregleda Slovence in izreče, da ni več mogoče zborovati, ker ni postavnega števila poslancev. Čez nekaj časa zapusté sobano tudi Slovenci. V stranskih prostorih se je vnel nov živ prepir; pozneje so se spravili vsi zborniki skup v glavarjevo sobo ter vse poskusili, da bi se porazumeli, toda vse brez vspeha. Trajala je zaupljiva seja do $2^1/_2$ ure popoldne. Slovenci se niso hoteli ganiti iz sobe, da ne bi jim Lahi očitali, da (Slovenci) nočejo porazumka. Zraven prestavljanja slovenskih govorov so se sukali razgovori v zaupljivi seji sosebno okoli tega, kako naj bi se seja in sejna dôba formalno sklenila, in okoli dovoljenja denarnih pomočkov za ceste na Tominskem. Lahi so hoteli, naj bi deželni odbor denar nakazal, oni da bodo v prihodnji sejni dobi že vse potrdili; Slovenci pa so rekli: Ne; zbor v javni seji mora zdaj dotični sklep storiti. Zastran formalne sklenitve seje in sesije so silili laški poslanci: Idimo v zbornico in sklenimo sejo! Slovenci: Ne; samo zarad sklenitve ne gremo v zbornico; idite Vi sami, če hočete; zakaj ste ušli? Mi gremo v zbornico le s tem pogojem, da se redno obravná, kar je na dnevnem redu. — Konec je bil ta, da so — po tem, ko ni hotel nihče več govoriti — Lahi prvi sobo zapustili in šli k obedu; za njimi tudi Slovenci. — Iz javne in zaupljive debate se je dalo posneti, da hočejo Lahi s tem, da delajo težave, kedar gré za materijalne naše koristi slovenske poslance prisiliti, da bi se odpovedali pravice po slovenski govoriti. — Žalostno je pa na vsak način, da za zdaj ni denarja za Tominske ceste.

V petek 2. septembra ob 6. uri zvečer so se zbrali zopet skor vsi (v naglici od doma poklicani) poslanci v glavarjevi sobi in še enkrat poskusili se porazumeti, al tudi to pot brez vspeha. Vzel se je v podlago pogajanju lanski „konkordat“ od 13. okt., vsled kterega se je mislilo, da ne bo v našem zboru nikdar več prepira zastran jezika, — a letos nočejo Lahi nič vedeti o njem; samo Deperis in Ritter sta glasovala v smislu Slovencem prijaznem. Čudno je, kar zahtevajo Lahi, da mora namreč vsak slovensk poslanec italijanski znati. Takrat imate enega — pravijo — ki ne zná italijanski; drugi pot jih pride znabiti 10 tacih v zbor; kako bomo zborovali? Poslednji tajni cilj, ki ga imajo pri svojem zvijačnem nagajanji nemestni laški poslanci s Pajerjem kot skrivnem vodjo na čelu, je menda ta: odtrgati grofijo gradiškansko od Gorice, in združiti jo s Trstom in Istro v eno celoto z enim deželnim zborom, in to naj bi bila nasprotna teža Sloveniji. — Še moram omeniti, da 30. avgusta, potem ko so bili Lahi dvorano zapustili, je našel nekdo pod mizo nekega laškega poslanca listek s temi-le besedami od znane roke: „Idimo iz zbornice! tako nam ne bo treba dovoliti pomočkov za ceste“. Sicer pa, kar se tega tiče, je že menda dogovorjeno, da nakaže denar deželni odbor, in to tem lože, ker je finančni odsek za Tominske ceste edinoglasno dotični znesek v svoj nasvet sprejel. Zadnja poskušnja porazumenja je glavarjeva zasluga; od vlade je bilo došlo naročilo, naj se ima zbor za sklenjen in naj se to že razkropljenim poslancem pismeno naznani. Zdaj je tedaj goriški zbor določno sklenjen. — Lustige Zustände! kaj ne?

Deželni zbor štajarski.

V seji 31. avgusta so se volili poslanci v državni zbor. Predno se je začela volitev, je prof. Maassen v imenu zdolej podpisanih družnikov slovenske in nemške federalistično-konservativne stranke bral sledečo deklaracijo:

„Slavni deželni zbor! Dasiravno se decemberska ustava nikdar v potrjenje ni predložila postavnim zastopom kronovin in dežel v to ustavo vpletenih, in toraj po našem prepričanji nima formalne pravoveljavnosti; dasiravno je državni zbor za neogerske kraljevine in dežele našega cesarstva vsled svojih po decemberski ustavi mu podeljenih pravic in opravil taka naprava, ki škoduje državopravni osebnosti dežel in njih avtonomne pravice kakor potrebe skrajšuje; dasiravno mislimo, da nimamo niti dolžnosti niti pravice udeleževati se državnega zbora sklicanega na podlagi te ustave in previdenega z delokrogom iz nje izvirajočim, vendar z ozirom na to, da mora vsled prevažnih dogodjajev, kterih pozorišče je Evropa v sedanji dôbi, država biti pripravljena z vso odvažnostjo svoje moči in svojega zgodovinskega poklica stopiti pred svet, — da je za neovirano in krepko akcijo države potrebno, da vladi njegovega veličanstva našega cesarja ne bode primanjkovalo materijalnih sredstev in moralične podpore zastopa vse države, — da je v ta namen potrebno, a tudi dovolj, da se dovolijo mogoče potrebščine za državno armado in njeno moč ter da se doženó volitve v delegacije za zadeve skupne z deželami ogerske krone, — da je v faktično delavni organ za izvršenje teh djanj zdaj le državni zbor decemberske ustave, in da od svojega pravnega stališča nič ne oddamo, ako priznavaje te djanske razmere in zavarovaje se proti vsem drugim sklepom, ki bi se mogli iz tega izpeljevati, pomagamo, da se snide državni zbor v ta namen: mislimo, da spolnujemo patriotično dolžnost, ako rečemo, da smo pripravljeni, udeležiti se volitve v državni zbor z omenjenim omejenjem in izrečenimi pogoji.

F. Maassen, grof Plaz, J. Weinhandl, A. Karlon, A. grof d'Avernas, H. grof d'Avernas, A. Bärenfeind, R. Nerwein, J. Allinger, dr. H. Lehman, E. b. Gudenus, dr. J. Vošnjak, dr. Dominkuš, J. Kukovec, M. Herman, Fr. Kosar, K. pl. Adamovič.

Pri volitvah zmagali so nemški ustavneži, kakor je to že navada; izvoljena sta iz feder.-konservativne stranke le baron Gudenus in mlinar Weinhandl; izmed Slovencev nobeden, zastopala jih bota dva velikonemca Seidl in Brandstetter!! ki sta dobila 35 in 36 glasov, dr. Vošnjak le 17, Adamovič 15.

Zbor kranjski.

Da naši bralci bolj na tanko izvedó, kaj se je delalo v deželnem zboru kranjskem, bodo važnejše stvarí „Novice“ prinesle bolj na drobno.

Naj jim povedó danes od besede do besede pismo, ki ga je deželni zbor kranjski izročil presvitlemu cesarju za pomilostenje vseh zavoljo Janško-Velških dogodeb obsojenih, ktero se je po predlogu dr. Zarnika v 5. seji sklenilo in kteremu so vsi poslanci našega naroda pritrdili, od nasprotne stranke pa nobeden razun dr. Kalteneggerja. — Pismo, ki se je poslalo v slovenskem jeziku, dodala mu pa tudi nemška prestava, se glasí tako-le:

„Vaše c. kr. apostolsko Veličanstvo! Z najvišim spoštovanjem se bliža zastopstvo kranjske dežele prestolu Vašega Veličanstva in se drzne sledečo prošnjo k podnožju najvišega prestola položiti:

Lanskega leta 23. maja je društvo pod imenom „Laibacher Turnverein“ napravilo izlet na Janjče in v Velče v okolici ljubljanski. Društvo je bilo od tamošnjih prebivalcev napadeno in v beg zapodeno, ktere dogodbe preponižni zastop kranjske dežele jako obžaluje.

Nagibi, kteri so prebivalce omenjenih krajev na ta vsega obžalovanja vredni napad napotili, izvirali so iz mišljenja, da jim pretí od stranke, ktere izraz je ravno ljubljansko turnarsko društvo, velika nevarnost za njihovo slovensko narodnost in katoliško vero; bili

so toraj nagibi izključivo politične narave in vsa praska bila je pred vsem politična, kakoršne se pri živahnem zibanji političnih strank v vsakdanjem življenji vseh ustavnih držav dogajajo. Ker preponižni podložniki Vašega Veličanstva še ne uživajo dobrote novega, v duhu ustave in svobodnega razvitka izdelanega kazenskega zakonika, primorani so bili sodniki Vašega Veličanstva politični dogodek po starem, v duhu časa, v kterem se še ni na javno politiško življenje noben ozir jemal, storjenem še zdaj veljavnem kazenskem zakoniku presojevati. — 16. marca l. l. je bila razsodba zarad teh dogodeb sklenjena, vsled ktere je 70 oseb obsojenih, med kterimi skoro vse na težko ječo, nekteri celó po 1 leto, 2 leti in na 3 leta in pol, kakor se vidi iz priloge ·/.

Kmalu potem je bila letos sodna obravnava zavoljo čisto enacih dogodeb v Brnu na Moravskem. V Bistrico v brnski okolici so bili namreč napravili nemški turnarji iz Brna izlet, kjer so bili na čisto enaki način od tamošnjih slovanskih prebivalcev napadeni in v beg zapodeni. Meseca julija tekočega leta je bilo od 60, po istih paragrafih kazenskega zakonika obtoženih bistriških zatožencev samo 31 obsojenih, kterim je bila najmanjša kazen s 3 dnevi in največa s 4 tedni prostega zapora odmerjena.

Ker niso sodniki krivi tega neenakega izvrševanja kazenske postave, ampak kazenska postava sama ob sebi, obrača se preponižno zastopstvo kranjske dežele na Vaše Veličanstvo, ktero naj bi v Svoji previdnosti in modrosti blagovolilo te neenakosti v izvrševanje ene in iste, sedanjemu času ne več primerne, zastran politiških prestopkov premalo določne postave v različnih deželah Vašega presvitlega Veličanstva poravnati s pomiloščenjem in odpustom kazni vsem zarad Janjško-Velških dogodeb obsojenim. Kaznovani so bili gotovo že vsi zadosti s tem, da so bili v dolgotrajnem, večidel desetmesečnem preiskovalnem zaporu, v tem ko načrt novega kazenskega zakona najdalji preiskovalni zapor na 3 mesce omejuje.

Ako se v obzir vzame, da obsojenci so skoraj vsi priprosti, v hribih živeči, od omikanega sveta odločeni, na nizki stopinji izobraženja stoječi poljedelci, kteri niso bili v stanu, tehtnost pojmov narodnosti in vere pravo presoditi; — ako se nadalje premisli, da obsojenci so skoraj večidel oženjeni in očetje mnogobrojnih družin, celó po 8 otrók, spoznava najzvesteje udani deželni zbor kranjski za svojo dolžnost, obrniti se na milostljivo srce Vašega Veličanstva, da bi blagovolilo z ozirom na te preponižno razložene okolščine in na mnogoštevilne nedolžno trpeče družine obsojenih pravico nadomestiti s prevzvišeno svojo milostjo.

Iz vsega tù navedenega drzne se zastop kranjskega deželnega zbora preponižno prošnjo staviti:

Naj bi Vaše c. k. apostoljsko Veličanstvo blagovolilo vse po razsodbi od 16. marca 1870. leta zavoljo Janjško-Velških dogodeb obsojene najmilostljiveje pomilostiti in jim kazen odpustiti".

Dopisi.

Iz Lovrane v Istri 2. sept. — Ker ste me, gosp. France Zupan, prisilili na Vaš zagovor v 34. listu „Novic", v kterem me lažnjivca imenujete, odgovoriti, nate odgovor! vsaj sami znate, da vsak svoje poštenje čuva; tudi bi sramota bila za vso narodno Liburnijo, ako bi dopisniki iz nje v cenjene časopise slovenske laži raztresali. Ker nečete biti odpadnik milega naroda našega, zahtevam od Vas, da mi na sledeča vprašanja odgovor daste, kajti le iz tega se bode razvidelo, ali ste narodnjak ali renegat, česar se biti sramujete. Kaj ste iskali pred volitveno dvorano, ker niste imeli nikakoršnega posla? Davkarija ni ondi bila. — Zakaj ste svoje hvalevredne sobrate, duhovne gospode pomočnike Kastavske, kakor tudi poštnega c. k. uradnika g. J-ća o volitvenih zadevah zasramovali? — Ker nečete biti odpadnik svojega naroda, vprašam Vas še dalje: Se še spominjate pisma, ktero ste pisali g. A-tu, c. k. uradniku na Volovsko, naj za pl. Clesius-a glasuje, kar je potem tudi storil. Zakaj ste na poti iz Volovske domú svoje najbližnje sobrate duhovne gospode pomočnike Lovranske zasramovali, ker niso za pl. Cl. glasovali, češ, da jim je pl. Clesius že veliko dobrega storil, za naprej pa da njim neče več? Kar se tiče krčme v Opatiji, morem naznaniti, da je sam krčmar tako-le kazal: „Ako je pop takov, što se more pottem od prostega ljudstva misliti!" Tudi to se bo od častite duhovščine posvedočilo. Pa verujte mi g. France, da je že to od Vas sramotno, ker niste Moščeničema na pravo pot — v smislu narodnosti — napeljali. Odgovorite na vsa ta vprašanja in izmotajte se iz vražje mreže, v ktero ste se zamotali, ako ste v stanu, kajti le po tem Vas bode zopet Liburnija z milim Vašim narodom gorenskim imela za narodnjaka, mene pa za obrekovalca in lažnjivca. Dokler pa tega ne storite, imamo Vas, kakor sem rekel, za grand-renegata naroda slovenskega. Tako g. France! na noge. Advokatov za denarje je povsod dosti!

Iz Varaždina 2. sept. — Na očitno vprašanje „iz Loža 25. avg." odgovarjam ob kratkem samo to, da pisavcu onih črtic, ki mi je dobro znan, svetujem, čitati dopis iz Loža v „Slov. Nar." št. 27, kjer je ravno on izvrstno omenjen, in naj se opraviči, zakaj na očitno vprašanje ni očitno odgovoril.

Koroško. (*Tabor*) bode 18. dne t. m. v Zopračah blizo Vrbe poleg Rožeške ceste na Koroškem.

Iz Vipave. (*Za zdaj prijazen opomin.*) Skladna cesta, ki pelje iz Vipave čez Branico v Trst, je, kar vipavski okraj zadeva, že davno dodelana, in lahko se reče, da je prav v dobrem stanu, kajti županije, in po njih posamesni posestniki bili so s silo k dovršenju svojih delov primorani. Kaj se je pa v tem obziru po Krasu naredilo? Malo ali celó nič. Samo del ceste, ki je spod Repentabora proti Dolu na novo marejen, je občni rabi izročen; v več drugih krajih je delo pričeto, al že leto in leto ni ga več videti delalca, da bi bilo vsaj upanja toliko, da že pričeto delo se kedaj dovrši. Kdo je neki tega počivanja kriv? Ali cestna blagajnica? Jaz slišim, da ne, ker denarja neki ne manjka. Ali glasoviti inženir, gosp. Živc, ki je nowo cesto od Repentabora tako mojstrovsko po različnih kljukah nazaj v Dol spravil, namesti da bi jo bil po ravnem od tega vrha do unega pod Vrhpoljami speljal? Jaz mislim, da tudi inženir ni tega zakasnjenja kriv, ker njegova naloga menda je le bila, načrt narediti, a ne ga izvršiti. Cestni odbor sežanskega okraja ima po občnem mnenji zanikernost na vesti, posebno pa njega načelnik, kteri neki dozdaj drugih udov še ne enkrat ni na posvet skupaj sklical. Kaj pomaga imé skladna cesta, če se prebivalci enega okraja k delu le s silo morajo priganjati, v drugem okraji jim je pa čisto na prosto voljo dano delati ali ne delati; kaj pomaga Vipavcem njihov trud in denarno žrtovanje za napravo nove ceste, ker pa morajo vse eno po stari cesti čez Vrabče proti Trstu vozariti. Naj ne prezirajo teh vrstic tisti, kterim so namenjene, sicer bomo primorani, kje drugej potrkati.

Iz Postojne 30. avg. (*Naznanilo.*) Na 20. dan t. m. napovedana veselica se preloži na prihodnjo nedeljo 4. kimovca po poprejšnjem programu — s pristavkom, da bode veselica v čitalničnih prostorih, ako

bi neugodno vreme bilo; pri lepem vremenu bode pri gosp. Vičič-u na vrtu.

Iz Cirknega 28. avg. — Tukajšnja čitalnica je napravila 22. dne t. m. besedo s sledečim programom: Govor; petje; šaloigra „Župan"; godba in tombola. Po dokončanem govoru predsednika čitalničinega stopijo naši pevci na oder in jako izvrstno zapojejo: „Naprej", „Hej rojaki" i. d. Predstavljali so naši diletantje izvrstno omenjeno igro, in tudi o sviranji godbe domače je le en glas, da se lahko ponašamo ž njo. Konečno je govoril naš vrli narodnjak dr. Tomaž Čerin tako prepričljivo, da je bilo občinstvo tako navdušeno, da je vse klicalo: živio! živela naša čitalnica! Vse se je v jako lepem redu vršilo in tudi naš mogočni nemškutarski župan se ni drznil besede prepovedovati, čeravno ga naša čitalnica zeló bôde v oči.

Iz Litije 22. avg. M. Bl. — Danes je bila tukaj po željah naših tržanov slovesna črna sv. maša po našem nepozabljivem gosp. dr. Lovro Toman-u. Mrtvaška truga je v cerkvi bila izpostavljena; med sv. mašo so prav izvrstno prepevali žalostinke gosp. Adamič, učitelj iz Šmartna, in njegove gospodičine hčerke z bogoslovci. Vdeležilo se je tega prežalostnega obhajila obilno število kmečkega in trškega ljudstva; tudi nekoliko gosp. uradnikov in gospá bilo je pričujočih. — S tem je tedaj tudi naša okolica očitno pokazala, da ljudstvo žaluje po mnogozasluženem rodoljubu. Ko se je pri nas ta žalostna novica razglasila, da je Toman umrl, vsak je rekel: škoda nam ga je; prezgodaj nam ga je Bog vzel! — Slovenija hranuje na veke njegovo imé v milem spominu; bodi mu zemljica lahka!

Iz Metlike 27. avg. — Kako resnične so bile besede „Novic" takrat, ko so s pohvalo omenivši ostro povolje c. kr. deželnega predsedstva do finančnih gospósk, da imajo ljudém, ki ne razumejo nemški, vsa pisma dajati v slovenskem jeziku, dostavile, da ga žalibog! gosposke ne bodo ubogale, kaže dogodba v naši davkarski uradniji, v kteri so možá, ki je plačilni ukaz zahteval v svojem jeziku, prav po pasje odpravili iz pisarnice, rekši mu, naj le denar prinese, potem bode že slišal: zakaj, ali pa naj dobí koga v mestu, da mu ukaz po slovenski prestavi, kajti uradnija nima časa za to. Tako se bere v 70. listu „Triglava". Po takem le vprašamo gosp. deželnega predsednika: ali ni škoda za vsako besedo njegovo, ktera, če tudi ima dober namen, je vendar le — bob v steno!

Iz Ljubljane. *(Deželno šolsko svetovalstvo za kranjsko deželo)* se je 2. dan t. m. ustanovilo in s tem v svoje roke vzelo vsa šolska opravila, ktera je dozdaj opravljala vlada. Imelo je oni dan prvo sejo pod predsedstvom c. kr. dež. predsednika barona Conrada. Vpričo so bili: stolni prošt dr. Pogačar in korar Zavašnik kot zastopnika konsistorija, dr. Jan. Bleiweis in dr. E. Costa kot zastopnika deželnega odbora, c. kr. šolski svétnik dr. Jarc in c. kr. vladini svétnik Hočevar kot zastopnika vlade, in prof. Peternel in nadučitelj A. Praprotnik kot zastopnika učiteljstva, prof. Peternel, ki se je že poprej in spet danes odpovedal temu poklicu, le začasno, dokler na njegovo mesto ni imenovan drug. Po nagovoru predsednikovem se je prevdarjal opravilni red za obravnave svetovalstva, ki se bode konečno še le potem sprejel, ko doide natisnjen v roke vsacemu; sklenilo pa se je že danes to, da vsak prvi in tretji četrtek v mesecu bode praviloma seja. Prvo zeló važno opravilo bo ustanovitev okrajnih šolskih svetovalcev. — Po dokončanih obravnavah je dr. Bleiweis interpeliral g. predsednika: ali vé, da je neki gosp. Mrhal imenovan za ravnatelja ljubljanske realke, in ali je bil konkurs razpisan za to službo, za ktero je mnogo sposobnih domačih profesorjev? Gospod predsednik je odgovoril, da mu o Mrhalu ni nič znano. Dr. Bleiweis bridko obžaluje, da s tem se začne delovanje šolskega svetovalstva, da mu kakor z nebá pade mož za ravnatelja realkinega, ki še deželnega jezika ne zná! Se li je imenovanje Mrhala tako zeló mudilo, da se ni, kakor postava veleva, deželno šolsko svetovalstvo za to vprašalo? Po takem se zmirom sučemo v isti namalani ustavi, v kteri je ravnopravnost národna — le prazna beseda. In vendar zahteva vlada zaupanje od narodov. Od kodi neki ga morejo jemati?

— *(Nova osnova deželnega svetovalstva za zdravstvene zadeve)* je tudi na Kranjskem gotova. Dr. A. vitez Andriolli je z naslovom c. k. vladinega svetovalca imenovan za referenta zdravstvenega svetovalstva. Pravi udje tega svetovalstva za prihodnja tri leta, po ministru notranjih oprav imenovani so: dr. Schiffer, dosluženi profesor, dr. vitez Stöckl, mestni zdravnik, profesor dr. Valenta in dr. M. Gauster, okrajni zdravnik v Kamniku; po deželnem odboru izvoljena pa sta dr. Karol Bleiweis, zdravnik v deželni posilni delalnici in pa dr. Razpet, c. k. okrajni zdravnik v Postojni.

— *(Iz seje odborove družbe kmetijske)* naznanjamo drugi pot več, danes le to, da po želi družbe kmetijske bode gosp. L. Dimic, c. kr. logar in referent pri c. kr. deželski zemljiščini komisiji, v Postojni 25. dne tega meseca, v Senožečah in Bistrici pa 2. in 9. oktobra (vselej v nedelji popoldne) kmetiškim gospodarjem v domačem jeziku razlagal zasadbo Krasa z lesom. To bodo „tabori za gozdarstvo." Tudi o tem drugi pot več.

— *(O ljudskih šolah)* se „Vaterl." iz Gorenskega piše, da v novi „liberalni" êri gredó rakovo pot. V okraji radolškem je dekan, potovaje zarad šolskih preskušinj, v šolah tega okraja letos komaj še 400 otrok našel, kterih je lani še 1200 bilo. Bode li po takem — vpraša dopisnik — vlada mogla še reči, da šolstvo napreduje?

— *(Življenjepis dr. Tomanov)* bode pisal dr. Zarnik.

— *(Dr. Kaltenegger in ljubljanski „Tagblatt" o pismu, ki ga je kranjski deželni zbor poslal cesarju.)* „Groza me je stresla od pravolomstva, ko sem bral te predloge in njih razloge (motive)" — tako je govoril dr. Kaltenegger v debati adresni kranjskega deželnega zbora in o predlogih, ki jih je ob enem stavil adresni odbor.

Ljubljanski „Tagblatt" pa v smislu „Tagespresse" poseže še malo dalje, in obtožuje kar naravnost velike izdaje (Hochverrath) deželni zbor kranjski zavolj te adrese in po vrhu še ministerstvo, zato, ker deželnega zbora ni precej razpodilo. Strašansko bi se tedaj godilo narodnim deželnim poslancem, ako bi možje od „Tagblatta" vse to tudi môgli, kar bi radi!

In zakaj sta dr. Kaltenegger in „Tagblatt" tako po konci? Zato, ker se je adresa predrznila trditi, da decemberska ustava nima pravo-veljavne podloge. To ju je tako užgalo, da enega kar groza (Erbeben) trese, a drugi bi predrzneže, ki so take misli, naravnost vrgel v ječo ali obesel jih na vislice (gavge).

„Ustava nosi cesarski podpis" — je rekel dr. Kaltenegger, in s tem dokazoval, da že sama misel, da ona nima pravoveljavne podloge, je grozovito pravolomstvo (Rechtsbruch). — Ker je gospod doktor tako tankočuten, da ga je precej groza, kedar kdo kaj zoper decembersko ustavo reče, mora nam že dovoliti, da ga mi za ene reči vprašamo.

Gospod doktor gotovo vé, da je tudi diploma od 20. okt. 1860. l. nosila cesarski podpis, in da je bila

razglašena za „nepreklicljivo (unwiderruflich) temeljno ali osnovno državno postavo“. On se gotovo tudi spominja, da čl. I. te diplome razločno govorí: „Pravico, postave dajati, preminjati in odpravljati bomo mi (cesar) zvrševali le skupaj z deželnimi, dotično z državnim zborom. A vendar je bil patent od 26. februarja 1861. leta izdan brez vprašanja deželnih zborov, in on, ki bi bil moral le kot predlog priti pred deželne zbore, bil je precej razglašen za osnovno državno postavo, in tako deželam oktroiran, to je, posiljen. Al ni bilo to popolno in jasno pravolomstvo. In kaj ste rekli vi ustavoverneži takrat k temu? Ali vas je groza tresla od te krivice? Ali ste protestovali? Ali ste možé, ki so se predrznili to pravolomstvo nasvetovati cesarju, velike izdajnike imenovali? — Nič od vsega tega; temveč ploskali ste Schmerlingu in do nebes povzdigovali njegovo delo, še k veliki maši ste hodili pri obletnicah februarskih, in anatemo ste klicali na vsacega, ki ni hotel v ta rog trobiti. Recíte, če morete, da ni tako!

Ali idimo malo dalje. Februarski patent je bil tedaj razglašen za celo cesarstvo. Nosil je tudi on, kakor se samo ob sebi razume, cesarski podpis. Na Dunaji se zbere državni zbor za celo cesarstvo. Njegova večina sprejme februarski patent z obema rokama. Ogrom, ki niso hoteli v državni zbor, rekoč, da se držé svoje lastne, stare ustave, njim je odgovoril Schmerling, da je njih stara ustava pravico in veljavo zgubila, zato, ker so se bili spuntali, in spet je večina državnega zbora ploskaje pritrdila, ter se brez pomisleka kompetencije vsega in celega državnega zbora polastila!!

Pride Beust. Brž razcepi cesarstvo z dvalizmom v dve polovici, povrne Ogrom njih staro ustavo in podere tako brez prašanja državnega zbora, februarsko, za celo cesarstvo izdano ustavo, popolnoma. Ako je bila februarska ustava pravoveljavna, kakor trdite ustavoverneži vsi, bilo je spet Beustovo delo pravo pravolomstvo, tako očitno, da si očitnejšega ne moremo misliti. — A kaj so zdaj rekli ustavoverneži? Spet nič! Ne groza jih ni tresla, ne o veliki izdaji niso govorili, ampak postali so, kar na vrat na nos, kakor po nekem čudežu, iz prejšnjih zagrizenih centralistov navdušeni dvalisti, pokleknejo pred decembersko ustavo, in spet vpijejo in obsojajo vsacega na „gavge“, kdor ni njihove misli. To je „ustavoverna“ doslednost!

Dr. Kaltenegger se je tudi nad konkordatom raznašal in slavo gnal, da je odpravljen. Prav dobro mu je na to dr. Costa odgovoril, da se zdaj ne praša za to, ali je bil konkordat cerkvi in državi v korist ali ni bil, ampak le zato, ali se je mogel, ko dvostranska pogodba, tako kar meni nič tebi nič odpraviti? Ali mar ne nosi tudi konkordat cesarskega podpisa? Nosi ga! Ali mar vlada takrat, ko ga je sklepovala, ni imela te pravice? Imela jo je! Prašamo tedaj dr. Kalteneggerja: ali ni tudi to, da se konkordat enostransko odpravlja, pravolomstvo? In kako je to, da ga o tem nič groza ne trese, ampak ga celó radost napolnuje? — Tako pravo-čutje mora res prav čudno in muhasto biti, da se pri čisto enakih pravnih okoliščinah včasih od groze stresa, včasih pa raduje! Tako pravo-čutje bilo bi res le v nedoslednosti dosledno! Nam pa se zeló dozdeva, da v vseh teh rečéh iz dr. Kalteneggerja ni pravočutje govorilo, nego vse kaj druzega, — in trdno smo prepričani, ako bi bila decemberska ustava nam Slovencem ugodna, kakor ni, da on in ljubljanski „Tagblatt“ bi si za-njo tako malo glave belila, kot za oktobersko diplomo. Zato — „vsi pojte rakom žvižgat — lažnjivi politikarji!“

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Kar menda „Novice“ izhajajo, ni bilo za ves svet tako važnih novic, kakor danes. Bog vedi, kaj bode iz vsega tega, kar se je zgodilo na bojišču 2. dan t. m., sledeče dni pa v Parizu. **Cesar Napoleon je vjet**; po tridnevnem grozovitem boji je cesar Napoleon z 80.000 Francozi potisnjen v trdnjavo Sedan se sam na milost kralju pruskemu izročil s sledečim pismom: „Ker se ni posrečilo, da bi me zadela krogla, ne ostaja mi druzega kot meč svoj položiti pred noge veličanstvu vašemu. Govorí se pa, da je Napoleon po lisičje iztuhtal si to, da je živo kožo odnesel iz hude srdite armade francozke. Kralj ga je prijazno sprejel in mu za zdaj odločil Wilhelmshöhe poleg Kaseln-a. — Ko so zvedili vse to v Pariz, kar brž so **odstavili Napoleona od cesarstva** in **republiko** (ljudsko vlado) oklicali; cesarica je pobegnila v Belgijo; ustanovila se je začasna nova vlada, kteri predsednik je general Trohu (izgovarjaj: Trošü); ljudstvo, narodna straža in vojaki se veselja bratijo, da so se znebili môre (Napoleona), ki je tlačila Francozko. — Ali bode zdaj konec vojske? Ne! „Do smrti se hočemo vsi braniti“? — je rekel J. Favre, vsa zbornica mu je ploskala in sprejel je bil predlog, da od 20. do 35 leta mora vsak moški v vojsko. „Poprej ne odjenjamo odboja, dokler ni vsa pruska rasa zapodena z francoske zemlje“ — se razlega po vsem Francoskem. — Danes se sliši, da tudi na Laškem sem ter tje oklicujejo republiko, in da tudi Španci nameravajo isto. Sam Bog vedi, kaj bode iz vsega še! — Naša vlada, ki je te dni ustavila nakupovanje kónj, je spet ukazala nakupovanje jezdnih konj.

Pod vtiskom vseh teh dogodeb, ki pretresajo zdaj svét, se na Dunaji začne 15. dne t. m. državni zbor. Koliko ga bode in kakošen bode, ne vé danes še nobena živa duša. Iz mnogo dežel pridejo le z ogradami in protestom; Tirolci so vendar stopili v deželni zbor! ali in kako gredó v državni zbor, je danes še tako malo znano kakor to, kaj storijo Čehi, o kterih se še zmirom največ govorí, da ne gredó. Res, da tako zmešanega sveta ni bilo še kakor je zdaj. Dunajski vladi delajo prekucije na Francoskem vélik strah; noč in dan letajo po telegrafu sporočila sem ter tje. —

Listnica vredništva. Dopisnikom: Ni bilo mogoče; drugi pot gotovo.

Žitna cena

v Ljubljani 3. septembra 1870.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 5 fl. 10 — banaške 6 fl. 16. — turšice 3 fl. 80. — soršice 3 fl. 73. — rži 3 fl. 50. — ječmena 3 fl. —. — prosa 2 fl. 80. — ajde 3 fl. 10. — ovsa 2 fl. 50 — Krompir 1 fl. 60.

Žitna cena

v Kranji 5. septembra 1870.

Vagán pšenice 5 fl. 85. — rži 4 fl. 20. — ječmena 2 fl. 50. — ovsa 1 fl. 90. — soršice 4 fl. 40. — ajde 3 fl. 10. — prosa 2 fl. 60. — krompirja 1 fl. 60. — fižola 3 fl. 84.

Kursi na Dunaji 6. septembra.

5% metaliki 55 fl. 35 kr.	Ažijo srebra 123 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 64 fl. 90 kr.	Napoleondori 10 fl. 2 5/10 kr.

Odgovorni vrednik: Janez Murnik. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.